

Рецензия

за процедура по конкурс за академична длъжност „доцент“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Педагогическа социология, Социална адаптация и дезадаптация), обявен в брой № 22 на ДВ от 16.03.2021, за нуждите на СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по педагогика

Рецензент: проф.д-р Жулиета Иванова Савова

Академични основания за конкурсната процедура: конкурсът е обявен върху основание на академичната заетост на кандидата в *задължителните дисциплини по профила на конкурса*. Те заедно с избираемите далеч надхвърлят изискуемата академична заетост на кандидата: лекции по Педагогическа социология в специалност Педагогика, задочно обучение; лекции и упражнения по Общество и образование в специалност Неформално образование, редовно и задочно обучение; лекции и упражнения по Образование и общество в специалност Социални дейности, редовно и задочно обучение; лекции и упражнения по Социална адаптация и дезадаптация в специалност Педагогика и в специалност Неформално образование, редовно и задочно обучение. Представените курсове се четат в посочените специалности на бакалавърско равнище, редовна и задочна форма на обучение и гарантират пълноценна заетост на кандидата (Педагогика, Неформално образование, Социални дейности).

Гл. ас. д-р С. Върбанова води лекции и в магистърски програми: лекции и упражнения по Образование и общество в магистърски програми МУОНО и КОИМНО, както и лекции и упражнения по Мениджмънт на стреса в професионална (образователна) среда в магистърска програма Образователен мениджмънт. При обявяване на конкурса са спазени изискванията на Закона, Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“, както и всички съответстващи академични норми, като за целта са приложени необходимите документи

Профил на кандидатите в конкурса

В конкурса участва *един кандидат* – гл. ас. д-р Силвия Върбанова Върбанова. Кандидатът завършва средно образование със златен медал за отличен успех. Нейното устойчиво развитие и представяне продължава и в СУ „Св. Климент Охридски“, където като випусник на специалност Педагогика от Философски факултет на СУ е удостоена със златна значка за отличен успех. С. Върбанова е дипломиран бакалавър и магистър по педагогика с квалификация „Педагог и редовен преподавател“ (1977-1981).

След бляскавото си дипломиране работи като преподавател по Детска и педагогическа психология в Полувисш институт за начални учители „Д-р Петър Берон“ в град Шумен (1981-82), а през 1983 г. след успешно спечелен конкурс е назначена за асистент в СУ „Св. Климент Охридски“. С. Върбанова преминава последователно през кариерната стълбица на асистент, старши и главен асистент и

продължава да работи в СУ „Св. Климент Охридски” без прекъсване и до момента на обявяване на конкурса.

Защитената докторска дисертация през 2005 г. е на тема „Социално-педагогически проекции на диференциацията в средното образование” (Диплома №30738, издадена от ВАК на 31.07.2006). Интегративният характер на дисертационния труд ѝ позволява да изведе значими изводи за взаимоотношенията в областта, както и да начертае нови проблемни области и жалони на бъдещи изследвания и публикации.

Образователният, професионално-преподавателският и научно-изследователският път на гл. ас. д-р С. Върбанова се характеризира с изключителна последователност, всеотдайност и посветеност на избраната посока за развитие. Нейната неизтощима лична и професионално-творческа енергия и активност ѝ осигуряват висока разпознаваемост и признатост на множество равнища, вкл. и на международно. Скромно посочените в професионалната ѝ биография умения като „кооперативност, решаване на проблеми, комуникативни умения, чувство за хумор, умения за създаване на творческа атмосфера, умения за водене на преговори, умения за работа в екип” са само малка част от достойнствата на кандидата, които може да обяснят, макар и частично, на какво се дължат системните успехи и признание. Към очертаните качества може да се добавят и дълбочина на личните и професионалните интереси, искрено желание за саморазвитие и самоусъвършенстване, устойчива мотивираност за високи постижения, отдаденост на професията и студентите, правене на нещата с обич и всеотдайност. Нейният кураж да бъде себе си, съчетан с динамичния вътрешен аз-диалог за посоките на развитие и промяна, нейният драйв да се съизмерва с най-добрите образци и да създава собствени такива, ѝ позволяват да се изкачва постоянно и да се задържа устойчиво на стълбицата на „най-добрите”. А затова са нужни както ум, така и сърце. Те са в основата на радостта, посветеността и лоялността към избраната професия и хората, свързани с нея. Постигнатата уникална хармония между тях позволява на С. Върбанова да намира удовлетвореност и да изпитва щастливо и неизчерпаемо притегляне към това, което прави. Този магнетизъм на взаимно привличане - на кандидата от професията, и на професията от кандидата обяснява защо С. Върбанова остава ярко запомняна от настоящи и бивши студенти, дипломанти, от колеги, от учители и представители на други професионални и социални общности. Този магнетизъм е своеобразен „измерител” на така нар. „пълно съответствие” в неговата положителна конотация (точният човек на/за точното място и роля). И тук е може би мястото, на което мога да изразя своето възхищение от качествата на кандидата – академично-професионални и личностни,

Оценка на научната продукция:

Общата публикационна активност на гл. ас. д-р С. Върбанова обхваща 35 научни продукта, между които: 2 самостоятелни монографии; 5 студии с научно рецензиране; 10 статии в издания с научно рецензиране – 3 от тях на латиница в авторитетни международни издания; 4 учебни пособия с ясно индикирани

авторски текстове на кандидата, вкл. 1 с международно участие и 14 статии и доклади в сборници – 1 на латиница.

Гл. ас. д-р Силвия Върбанова участва в конкурса с 20 публикации, от които:

2 книги

Върбанова, С. (2021). Индивидуалността в огледалата на постмодерното време. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”. ISBN 978-954-07-5192-4 монография - хабилитационен труд; рецензенти: проф. дпн Яна Мерджанова, проф. д-р Бончо Господинов, доц. д-р Бистра Мизова

Върбанова, С. (2008). Различни и (не)равни в образованието. София: Фараго. ISBN 978-954-8641-4 (публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”).

3 самостоятелни студии, публикувани в публикувани в нерелативирани издания с научно рецензиране:

Върбанова, С. (2016). Процесът на изграждане на идентичността. – ГСУ, книга Педагогика, том 109, София: Университетско издателство СУ.

Върбанова, С. (2014). Юношите и стратегиите за контрол от страна на родителите им. – ГСУ, книга Педагогика, том 107, София: Университетско издателство СУ.

Върбанова, С. (2013). Произход и динамика на неравенствата в образованието. – ГСУ, книга Социални дейности, том 106, София: Университетско издателство СУ.

3 статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, от които 1 самостоятелна и 2 в съавторство. Публикуваните в съавторство са в международни издания на латиница.

Върбанова, С. (2018). Неформално и формално образование – ефекти на свързаността. – Педагогика, 1, 10-26.

Zeleeva, V., A. Bykova, S. Varbanova. (2016). Psychological and Pedagogical Support for Students' Adaptation to Learning Activity in High School. – International Journal of Environmental and Science Education. – Vol. 11, № 3, pp 151-161.

Gerganov, E., S. Varbanova, H. Kyuchukov. (2005). School Adaptation of Roma Children – Intercultural Education, Vol. 16, No. 15, December, pp. 495-511

9 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в рецензирани и редактирани колективни томове, от които: 8 са самостоятелни публикации, 2 са на латиница – 1 авторска и една в съавторство.

Varbanova, S. (2018). Hidden Curriculum or the Power of the Side Effects in School Education. – KNOWLEDGE – International Journal, Vol. 26 (2), pp 447-451.

Върбанова, С. (2016). Дигитална култура и социализация. – В: Електронното обучение във висшите училища. Сборник научни доклади – Шеста национална конференция, Китен 2-5 юни, София: Университетско издателство СУ.

Върбанова, С. (2018). Когато ученето е вълнуващо. – В: Детето и педагогиката. Юбилеен сборник в чест на 70-годишнината на проф. Емилия Василева. София: Просвета –София АД.

Върбанова, С. (2014). Електронно-базирана документация, оценяване и осигуряване на качество в работата в институциите за деца и младежи. – В: Съвременни предизвикателства пред педагогическата наука, София: Университетско издателство СУ.

Varbanova, S. (2013). Equality and Quality in Education. – In: Education between Tradition and Modernity, International Scientific Symposium, Skopje: University “SS. Cyril and Methodius, Faculty of Philosophy, Institute of Pedagogy.

Върбанова, С. (2013). Родителски стратегии за контрол и социалната адаптация на децата. – В: Детето във фокуса на педагогическото взаимодействие и социалната работа, София: Университетско издателство СУ.

Върбанова, С. (2010). Когнитивни умения, некогнитивни характеристики и социален контекст, влияещи върху училищните постижения. – В: Съвременното обучение между теорията и практиката, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Върбанова, С. (2008). Обучение на мениджъри в институциите и организациите за социална грижа за деца и младежи. – В: Подготовка, професионална реализация и социален статус на социалния работник. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Върбанова, С., М. Косева, С. Йотова. (2004). Самооценката и социалното възприемане – фактори, влияещи върху училищния неуспех.- В: Превенция на агресията сред децата. София.

3 учебни пособия

Върбанова, С. (2011). „Синдромът на прегаряне” – как да го разпознаем? Как да се справяме с него? – В: Успешна практика за управление на персонала, Практически наръчник за директори на училища и детски градини, София: РААБЕ.

Aerts, G., Varbanova, S., Hoka, H., Zam, M., C. Banfalvy (2007) Training and Exchange of knowledge for managers in Central and Eastern Europe. International Course. Textbook, FICE.

Теми, които са разработени от Силвия Върбанова: Project Management pp. 13-18• Overcoming Job Burnout pp. 32-37

Гюрова, В., Г. Дерменджиева, В. Божилова, С. Върбанова. (2006). Приключението учебен процес. Ръководство за университетски преподаватели, София: Европрес.

Теми, които са самостоятелно разработени от Силвия Върбанова: глава 1, пар. 3: Стиллове на учене с. 47-56• глава 3: Лекцията – между традицията и иновацията с. 133-143• глава 5: Оценяването в учебния процес с. 239-264.

Публикациите в съавторство са комплектувани с декларации от авторите, потвърждаващи дела на кандидата гл. ас. д-р Силвия Върбанова.

Научно-изследователската и проектната дейност на С. Върбанова е богато нюансирана с участията ѝ като координатор и лектор: 8 проекта с международно участие (TRAIN-KOSOZIAL, „EVAS-Train”, Leonardo da Vinci, TEMPUS и др.) и 1 – по линия на НИС.

Международните участия и квалификации на кандидата са реализирани в Plymouth University, GB (1994-96), в National Centre for Guidance in Education-Dublin, University of Cork, Ireland (2001).

Редакторската и консултантската дейност на кандидата С. Върбанова също има забележителни очертания. Тя има продължителен опит като член на редколегията на „Управление на средното образование. Информационен Бюлетин на МОН (1993-2000) и като член на редколегията на „Управление на висшето образование. Информационен Бюлетин на МОН (2000-2001). Към това може да се добави и членството ѝ в професионалния екип на Медицински център „Хоризонт” и извършването на консултативна дейност по въпросите на социалната адаптация на зависими от наркотици (2003-2008).

Цитирания

Уверението за цитирания (от Отдел “Библиотечно-информационно обслужване” на Университетска библиотека при Софийския Университет “Св. Климент Охридски”), както и личната справка на кандидата за забелязани цитирания отразяват впечатляващо високо ниво - 49 цитирания в международно признати бази данни (приложено уверение от УБ) и 167 общо забелязани цитирания от самия кандидат (приложена справка), като само 77 от тях са отбелязани в справката за минимални изисквания. Представената картина на цитиранията не се нуждае от специален коментар. Тя е категорично доказателство за качествата на научната продукция на кандидата.

Приносни рамки и моменти в основни публикации на С. Върбанова, рецензирани за нуждите на обявения конкурс

В хабилитационния труд „Индивидуалността в огледалата на постмодерното време (2021) С. Върбанова подлага на задълбочен анализ новите реалности на постмодерността. „Пъстроцветното ветрило” от подбраните от нея автори, нейните обобщения и интерпретации на техните подходи и концепции (Даниел Бел, Зигмунт Бауман, Жил Липовецки, Жан-Франсоа Лиотар, Фредерик Джеймисън, Ихаб Хасан, Жан Бодрияр, Улрих Бек, Франсиз Фукуяма, Кен Уилбър), ѝ позволяват да представи впечатляващ „портрет” на постмодерността, в който глобализацията и културната трансформация с присъщите им противоречиви аспекти намират логично място.

Преходът от тази богата, аналитично изследвана и интригуващо представена панорама на постмодерността към въпросите на социализацията, на нейните инварианти и динамика на взаимодействията” е извършен много елегантно, компетентно и обосновано. И тук С. Върбанова откроява и представя водещи тенденции, разглежда релацията „календарна - социална възраст” и коментира някои типични забавяния, сред които постигането на социална зрялост при младите хора и съответно забавяне и/или отлагане на важни житейски решения. Част от съществените приноси, които се отнасят до обогатения и същевременно още по-силно фокусиран изследователски поглед към своеобразието на социализацията и значимите последици в ерата на постмодерността, се откриват в тази част на монографичното изследване на автора. Тези последици се отнасят както до личностното формиране, така и до изборите, пред които се изправят младите хора в образователния и професионалния си път.

Много силен момент в анализите на автора е този за идентичността. Приносни моменти се откриват и в тази част. С. Върбанова представя собствено изследване на процеса на изграждане на идентичност, като добавя нова субскала за автономността, което обогатява модела на Michael Berzonsky. Тя провокира и отваря нова страница за научни дискусии на резултати от вече проведения изследвания в сферата на връзките между образование, местоживееене, семеен/брачен статуси на родителите и формиране на идентичността. Нейното заключение за отсъствието на висока значимост на тези връзки по отношение на стиловете за идентичност заслужава специално внимание и е най-малкото съвременно основание за нови изследвания и за евентуално преосмисляне на тези връзки Авторска заслуга е също открояването на типични критични моменти в ценностните нагласи и ориентири на младите хора.

Приликите и различията между социализация и социална адаптация са убедително формулирани и обосновани. Анализирана е успешната адаптация, като е отделено внимание и на някои бариери пред нея. Специално място е отделено на дезадаптацията и нейните признаци.

Влиянието на основни фактори на социализация е представено по оригинален начин. Обосновано и обогатено е със собствени изследвания, които може да се определят като лонгитудни, обхващайки периода 2013-2017 и 2013-2018. Заключениеето, „че отношенията родители–деца все повече се развиват в посока на по-голяма свързаност, разбиране и подкрепа”, докато отношенията с връстници се характеризират с „флуидност и ситуативна привързаност”, както и с „

по-слаби форми на отдаденост и взаимност...” подтиква към „нов прочит” и преосмисляне на досега защитавани позиции. За изследване на семейните взаимоотношения авторът използва оригинална изследователска методика, която също обогатява добавената стойност на конкретните приноси в тази специфична област. Приносите на С. Върбанова обогатяват теоретичните бази за анализи на съвременното семейство и семейните практики, свързани с взаимоотношенията родители-деца, както и прецизират заключения, отнасящи се до динамиката във взаимоотношенията между връстници в контекста на постмодерността.

Авторът показва специфичния си почерк и в представянето и интерпретациите на поредица от постмодерни перспективи в образованието. Ако тенденцията за отвореност на образованието се дискутира относително интензивно в съвременните публикации и изследвания, то заслугата на С. Върбанова в подчертаването и обосноваването на образованието като „индивидуализиран проект” е много съществена, тъй като избраният от нея подход позволява да се открие още по-силно значението на връзката между формално, неформално и аформално образование. В този дух приносно значение има и обосноваването на ролята на „трансграмотността”, на компетентностните измерения на образованието. В тази светлина анализираният признаци на училищната адаптация и дезадаптация обогатяват вече посочени приноси.

Критичните анализи и дискурси при представяне на основните проблеми и предизвикателства, свързани с медийното влияние, с потребността от изграждане на нова дигитална и медийна култура, с ролята на културните кодове в интерпретационните процеси, с последиците от непосилната скорост на информационните процеси и логичното „плъзгане по повърхността” на информацията са значимо постижение на кандидата. Те имат както теоретичен, така и практически характер. Свързват се както с необходимостта от нови интелигентни управленски решения в сферата на образованието и учебното съдържание, така и с осъзнаването на „hidden curriculum” ефектите, и насочват към още по-дълбоко осмисляне на възможности за преодоляване на познати негативни последици и за своеобразно „управление” на адаптационните процеси. Изразяваните авторски позиции показват стремеж и възможности за нов прочит на съществуващи подходи, концепции, интерпретации, съдържат обосновани професионални препоръки за по-добри управленски решения и ръководени практики, което е също сериозен принос. Неговото още по-пълно разгръщане може да се види на равнище създадени работещи оригинални програми за обучение и квалификация на студенти, учители и професионални кадри в системата за педагогическа и социална грижа.

Основните приносни моменти в книгата „Различни и (не)равни в образованието са представени в публичното пространство при защитата на докторската теза от кандидата. За нуждите на обявения конкурс обаче не мога да подмина факта на устойчивия авторски интерес към връзките образование-общество, образование-икономически и социален просперитет, образование и личностно развитие и утвърждаване. Тези връзки са изследвани с различни инструменти, аналитично представяни и задълбочено осмисляни са от С. Върбанова през целия ѝ професионален път. Те може да се преоткрият не само в посоченото изследване, но и в други нейни основни публикации независимо от

годината на появяването им в публичното пространство. С. Върбанова притежава изключителни умения да вижда и предвижда, да осмисля и обвързва различните компоненти в пластовете на тези свързаности, да представя практическите последици от неразумни решения. Акцентът върху значението на диференциацията в образованието и приносните моменти в този план са върху основата на зряло осмисляне на какво, защо и как, за да се преодолеят последиците от „скритата диференциация”, от количествения подход към равенството в образованието за сметка на пренебрегнатата функционалност на познанията и на притъпените възможности за личностен избор и изява.

Студийните публикации, с които кандидатът участва в конкурса, носят в себе си същия заряд на рефлексивна професионална култура и умения, които се откриват и в монографичните издания. Аналитичният поглед и критично-конструктивните анализи на С. Върбанова позволяват да достигне до нови приносни моменти в рецензираните студии (Процесът на изграждане на идентичността; Юношите и стратегиите за контрол от страна на родителите им; Произход и динамика на неравенствата в образованието). Те се отнасят до: системно и успешно защитено значение на активната роля на обучаваните субекти; на активното учене, на потребността от промяна и усъвършенстване на параметрите на образователната среда; значението на активно партниране с родителите с цел успешна адаптация на учащите се.

Тази линия на приноси се запазва и в рецензираните за нуждите на конкурса статии в реферирани и индексирани издания, както и в нереперирани с научно рецензиране издания, вкл. колективни сборници. И тук С. Върбанова успешно формулира „диагнозите” и същността на образователните проблеми, последиците за образователното и личностното развитие, обосновава потребностите от психологическа и педагогическа подкрепа за успешна училищна адаптация, вкл. на социално неравностойни групи (ромски ученици).

Учебните пособия, с части от които кандидатът участва в конкурса, съдържат обобщени приносни моменти, които се отнасят до ефективно интегриране на теория и практически решения. Така напр. осветляването на синдрома на прегаряне е изключително ценно в професионално-практически план и за пореден път потвърждава изключителната способност на С. Върбанова да мисли и работи посветено за тези, които изследва и същевременно обучава. Достъпността като качество на авторските текстове и добре дозираната теоретико-прагматична ориентация са сред специфичните достойнства и обуславят приносната практическа ползност на тези публикации за потребителите им.

Обобщени научни приноси

Приемам изцяло обособените тематични области, формулираните приносни сегменти в тях, както и по-разгърнатата интерпретация на тези приноси от кандидата С. Върбанова. В допълнение искам да подчертая, че нейните приноси имат както теоретични, така и приложни измерения, а определени нейни специфични достойнства като кандидат влияят върху качеството на тези приноси.

С. Върбанова демонстрира академичните и изследователските предимства на кандидат, който умее да:

- селектира, интегрира и анализира много успешно съществуващи изследвания, концепции, интерпретационни модели, за да откроява тенденции и осмисля социално-образователните и личностните им проекции;
- се „вслушва” в „тежките” заключения на анализатори, учени и изследователи, но и да открива нови ниши за извеждане на важни приоритети и за собствени интерпретации;
- вижда свързаности между различни компоненти и пластове при това винаги в контекста на системността;
- търси динамика чрез използване на лонгитудни проучвания и обогатяване на изследователски инструментариуми, като не се изкушава от представяне на моментни снимки и състояния;
- интегрира теория и практика, като търси работещи управленски решения и създава практически ефективни програми за обучение и квалификация;
- завладява аудитории от обучавани и от професионалисти, да им показва силата на професионалната рефлексия и така да моделира собствената им рефлексия.

-

В съдържателно отношение приносен характер има(т):

- комбинацията от подбрани противоречиви аспекти на глобализацията и културната трансформация, обоснованата им взаимосвързаност в контекстовете на постмодернизма и рефлексивните им анализи;
- селектирането, интегрирането и трансферите на концепции;
- откритите нови водещи тенденции в процеса на социализация, очертаните параметри и проекции на влияние на факторите за социализация върху младите хора;
- изведените специфични релации между социализация и адаптация/дезаптация;
- оригиналните изследвания на семейните влияния, практики и променящи се отношения родители-деца в ерата на постмодернизма;
- изяснените променени взаимоотношения и влияния на връстниците;
- конструктивно-критичния анализ на съвременните образователни реалности, търсенето, постигането и „практикуването” на идентичност;
- обоснованата роля на парадигмата за активно учене;
- изяснената значимост на образованието като личен избор и индивидуален, личностно обагрен проект;
- оценените полезни свързаности между формално, неформално и аформално образование
- проведените собствени изследвания, обогатени с нови и/или допълнителни инструментариуми;
- постигнатите сполучливи баланси между концептуални и практически ориентирани и обосновани препоръки и решения.

Въпроси и препоръки:

1. Да се засили и разшири публикационната активност, за да имат шанс

повече професионални кадри, вкл. и такива, обучени през годините от С. Върбанова, да се докоснат и възхитят отново от силата на убеждението ѝ, от завладяващата емоция на представянето на нови авторски изследвания и резултати, от личния ѝ пример за сливане с и достигане на нови висоти в обичаната професия, върху основата на запазване на собствената идентичност и мисия - да бъде себе си и да води другите след себе си.

Въпроси:

1. Какво е предвиждането относно бъдещето на установените взаимоотношения родители-деца? Ще се запази ли типът им в посока на „по-голяма свързаност, разбиране и подкрепа”? Може ли да се направи предвиждане и за отношенията с връстници, които сега са характеризирани като изпълнени с „флуидност и ситуативна привързаност”, или има основания да се мисли за нови модели на отношения?

2. Оказва ли влияние преминаването през пандемията Ковид 19 на взаимоотношенията родители-деца? Ако да - какво?

Заклучение:

Гл. ас. д-р Силвия Върбанова е ярко запомнящ се колега и професионалист. Уникално последователното и убедително силното ѝ развитие в училищната, студентската и професионалната фаза няма как да остане неотбелязано и днес. Нейната пословична отговорност и себевзискателност, нейната безапелационна посветеност, всеотдайност и отвореност към науката и другите в науката, към студентите, учителите и другите професионални категории, с които работи, съчетани с личностните ѝ качества, я правят необикновен и неоспорим кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент”. Щастлива съм, че съм част от екипа на журито по обявения конкурс. Това ми позволява да се докосна отново до нейните постижения, да осмисля и оценя високо систематично демонстрираните от нея академично, изследователско и експертно-професионално равнище. Върху основата на оценката ми за качествата на научната продукция на кандидата, на нейните професионални, академични и личностни качества като университетски преподавател и колега, заявявам отново **категоричната си позиция за заемане от гл. ас. д-р Силвия Върбанова Върбанова на академичната длъжност „доцент“** по професионално направление 1.2. Педагогика (Педагогическа социология, Социална адаптация и дезадаптация) за нуждите на СУ. „Св. Климент Охридски”, Факултет по педагогика.

01.07.2021 г.
София

Рецензент:
/проф. д-р Жулиета Савова/